

Европейски съвет
Председател

PRESS

BG

РЕЧ
EUCO 246/14
PRESSE 578
PR PCE 215
Рим, 7 ноември 2014 г.

**Херман ван Ромпъой,
председател на Европейския съвет
„Равносметка и перспективи“
Реч на конференцията „Dove va l'Europa“ — „Състоянието на
Съюза“
(Accademia dei Lincei)**

За мен е удоволствие да говоря тук, на конференцията в Рим. В Палацо Корсини, средище на изкуството и науката...и пред такава подбрана аудитория. През изминалите пет години посещавах многократно Рим и проведох редица запомнящи се срещи — в Палацо Киджи, Квиринал..., но днес съм особено щастлив да говоря на този обществен форум.

Европейският съюз е в период на политическо обновление. Стартира нов петгодишен цикъл: тази седмица започна работа новата Европейска комисия; на 1 декември Доналд Туск, моят приемник, ще поеме функциите си на нов председател на Европейския съвет. Тук е моментът да поздравя и италианското председателство на Съвета на министрите!

Същевременно през 2014 г. отбелязваме важни годишнини: стогодишнината от Първата световна война; а след два дни ще отбележим и 25 години от падането на Берлинската стена, което събитие е важно не само за Германия, а може да разглежда и като общоевропейско. Следователно моментът е подходящ да направим равносметка и преглед на перспективите.

За да съм в унисон с духа на конференцията и нейния наслов „*Lo Stato dell'Unione*“, ще се постарая да направя относително панорамно представяне. Предлагам да поговорим по три основни теми.

Първо, икономическата криза и настоящото икономическо положение.

Второ, някои изводи от практическо и институционално естество относно ролята на председателя на Европейския съвет, включително във външната политика.

На трето и последно място, по-общ размисъл за това как гражданите възприемат Европа и как Съюзът може да им осигури повече грижи и по-голяма защита.

Икономическата и финансова криза неминуемо е отправната точка както за правенето на равносметка, така и за очертаване на перспективите. Следващите пет години задължително ще бъдат маркирани от периода, който оставяме зад себе си. Европа се промени. Изминалият период беше труден, на моменти болезнен. Солидарността между нашите държави беше поставена на изпитание, което ние обаче преодоляхме.

Най-важният урок от кризата в еврозоната е, че напълно осъзнахме нашата взаимозависимост. Случващото се в една от държавите членки може да засегне всички останали. Съдбата на страна с 10 милиона жители (като Гърция) се отразява на паричната зона с 350 милиона граждани, а дори и на световната икономика. Правителствата осъзнаха всичко това, макар да им отне известно време. Общественото мнение също стигна до този извод, макар и по-бавно, което е нормално. Преодоляхме екзистенциалната заплаха пред еврозоната; спечелихме тази битка — въпреки пророчиците и спекулантите!

Друг важен урок, който научихме от кризата, е, че за да се справим с тази взаимозависимост, се нуждаем и ще продължим да се нуждаем от „повече Европа“ (със сигурност в еврозоната). Трябва да засилим нашия икономически и паричен съюз.

Голяма част от работата през изминалите години беше насочена към постигането на тази цел и като резултат структурата на ИПС днес очевидно е по-солидна, отколкото преди пет години. С по-добър бюджетен и макроикономически контрол, със спасителни фондове, а от началото на тази седмица и с надзор над всички банки в еврозоната, осъществяван от Европейската централна банка. Това е началото на банков съюз — вероятно най-голямата крачка в европейската интеграция след въвеждането на еврото.

Но ще е нужно да работим още, по-специално в областта на икономическата интеграция. Не може да имаме обща парична единица и 19 отделни икономически политики. Нужен е някакъв минимум на сближаване.

Това е едно от нещата, за които съжалявам. Искаше ми се в рамките на моя мандат да бяхме постигнали повече в областта на икономическата координация. Внесох предложение, което не събра достатъчно подкрепа. Тук обаче следва да се отбележи, че може да се пренебрегне решението, но не и самият проблем.

И не съм изненадан, че още през декември, на първото заседание на Европейския съвет при моя приемник, въпросът ще е отново на дневен ред. Това е решение на последната среща на върха на държавите от еврозоната, която председателствах преди две седмици.

Днес, разбира се, акцентът на икономическия дебат е другаде. Той е върху растежа, реформите, как да постигнем точния баланс в рамките на отделните държави и между тях. Икономическата криза продължава по-дълго, отколкото очаквахме или се надявахме след възстановяването на финансовата стабилност в еврозоната през есента на 2012 г. Какви са причините?

Растежът е слаб, основно защото потенциалът ни за структурен растеж е слаб, понастоящем приблизително 0,5 %. Това е резултат от високите равнища на безработицата и твърде ниските нива на инвестициите. В крайна сметка, растежът е сбор от нарастването на работното време и на производителността. Липсата на работни места и на инвестиции оказва натиск върху тези два фактора. Като резултат „цикличното“ възстановяване на растежа много бързо достига структурните си ограничения.

Освен това са налице и неблагоприятни външни фактори. Геополитическата несигурност засяга доверието в Европа, а резултатите на страните от БРИК (по-слаби от предвиденото за Китай и слаби за Русия и Бразилия) влияят върху износа ни, а оттам и върху задвижвания от износа растеж на някои от държавите членки.

Не трябва да търсим причините за слабия икономически растеж в паричната политика, която е адаптивна. Нито пък в бюджетната политика, тъй като тази година нетният ефект на бюджетите върху растежа е неутрален. През изминалите няколко години Европа демонстрира бюджетна гъвкавост, като акцентира не толкова върху номиналните стойности на дефицита, а върху структурния дефицит. Доказателство за това е договореният през 2013 г. допълнителен срок, отпуснат на някои държави за постигане на 3-процентния таван по Договора от Маастрихт.

Време е да се съсредоточим върху изпълнението на структурните реформи. Те са необходими във всички държави (включително и в Германия). Светът се променя непрекъснато: никой не може да разчита на минали усилия или днешни лаври.

Първостепенен приоритет е подобряването на функционирането на пазарите на труда. Трябва да се преборим с двойствеността — между хората, които са интегрирани на пазара на труда, и тези, които са изключени от него, между хората, които работят на безсрочен договор, и тези, които работят при несигурни условия или не работят изобщо и които много често са жени, младежи, имигранти... За много държави тази двойственост е основното обяснение за резкия ръст на безработицата по време на кризата.

Други съществени структурни реформи засягат единния пазар (въпрос, който от голямо значение на сенатор Монти...), както и енергийния съюз, цифровия пазар и, разбира се, научните изследвания и иновациите.

Преди две седмици, на последното председателствано от мен заседание на Европейския съвет, лидерите приветстваха намерението на новата Европейска комисия да мобилизира допълнителни инвестиции в размер на до 300 млрд. евро през следващите три години. Държавите членки носят голяма отговорност за реформите, но също и за инвестициите. Не следва да се забравя, че стимулирането на инвестициите, от икономическа гледна точка, означава предприемане на действия по отношение на търсенето, а не по отношение на предлагането!

Настоящата икономическа ситуация е сложна, тъй като се характеризира не само с твърде нисък растеж, но също и с изключително ниска инфлация, което важи в още по-голяма степен за държавите от еврозоната в сравнение с останалите държави членки. Това се отразява неблагоприятно както на публичния, така и на частния дълг (които са твърде високи), а оттам и на инвестициите.

Ето защо, както посочих преди няколко дни в Европейския парламент, трябва да мобилизираме средства без предразсъдъци, без страх, без фикс идеи, без идеология, с комбинация от краткосрочни и дългосрочни цели и при зачитане на основните принципи на икономическия и паричен съюз. Цялата ни социално-икономическа система е изградена върху растежа и заетостта. Всички са наясно с това.

Бих желал да направя една стратегическа забележка. Ако през следващите години не успеем да представим на хората осезаеми резултати, изразени в растеж и работни места..., ако не можем да им покажем, че всички жертви и усилия не са били напразни..., европейската идея ще бъде подложена на много голям натиск.

Негативният европейски вот през миналия май не пречи на институциите на ЕС да функционират. Но без перспектива и надежда за по-добър живот, следващите европейски избори и предстоящите национални избори могат да се окажат катастрофални. Следователно залогът е голям. Трябва много добре да осъзнаем това. Следващите пет години са също толкова критични, колкото и предишните пет.

Сред аудиторията забелязах много изтъкнати юристи, както практикуващи, така и преподаватели, като Джулиано Амато (*il Dottor Sottile*) и Джоузеф Вейлер, с които съм беседвал в миналото... Поради това смятам, че би било интересно, въз основа на опита си в кабинета, да изложи някои свои виждания, засягащи институционалната сфера, и какви очертания дадох на функцията председател.

Както за всички останали, така и за мен, тази длъжност беше новост. Бях избран на 19 ноември 2009 г. Никога няма да забравя този момент. Бях подготвил изявление за печата, в което представих някои свои възгледи. Все още си струва да ги цитирам. Не се случва често да препрочиташ старо изявление без смущение. Тогава заявих следното: *„Всяка държава трябва да бъде удовлетворена в края на преговорите. (...) В качеството си на председател на Европейския съвет ще изслушвам всекиго внимателно и ще се грижа обсъжданията ни да бъдат ползотворни за всички.“* Казах още: *„Доста се разискваше какви да бъдат качествата на бъдещия председател, но възможните качества са едни и те са: диалогичност, единство и действие.“*

Правните експерти сред вас знаят, че Договорът за ЕС определя ролята и задачите на Европейския съвет и на неговия председател в няколко изречения. Органът няма законодателни правомощия и не участва във вземането на изпълнителни управленски решения. Това е преимуществено политически орган, чиято роля се състои в определянето на цялостната насока. Или, на езика на Договора, *„дава на Съюза необходимия тласък за неговото развитие“* и *„определя неговите общи политически насоки и приоритети“*.

Институцията е призвана да не се намесва в ежедневната работа — останалите институции на ЕС я вършат много по-добре в рамките на изпитания „общностен метод“, — а да действа активно в специални случаи: изменение на Договора, определяне на бюджета, както и справяне с кризи... В Договора (и неговите пропуски) ще забележите също, че председателят на Европейския съвет разполага с относително кратък мандат (две години и половина, подлежащ на подновяване еднократно); той няма бюджетна отговорност, няма собствена администрация, нито правото да назначава персонал и разполага с много малък екип.

Истински парадокс — като цяло се смята, че Европейският съвет е най-висшият политически орган на Съюза, а длъжностната характеристика и официалните компетентности на неговия председател са твърде неясни, дори незадоволителни. Ето защо много зависи какво ще направите с тях и как ще ги използвате! Мога да го кажа и по друг начин: всичко, което не беше предвидено официално, трябваше да бъде създадено неофициално.

Започва се с нещо просто: изграждането на доверие. Според мен изграждането на доверие може би е най-важната задача на председателя на Европейския съвет. Изграждане на доверие между ръководителите, институциите, държавите: това е основата за вземане на политически решения. Особено когато решенията са трудни и трябва да се вземат с консенсус, както обикновено става в Европейския съвет.

Как се изгражда доверие? Чрез срещите с хората, изслушването им, съобразяването с техните виждания. Например по време на целия ми мандат смятах, че е необходимо да посетя всички членове на Европейския съвет в собствените им столици, по принцип веднъж годишно.

Разговорите с президенти и министър-председатели в собствената им работна среда — от Хелзинки до Никозия и от Дъблин до София, — дават много по-добра представа за реалните им стремежи. В качеството ми на редовен гост на правителствени резиденции в другите столици не можех да не забележа, че повечето от тях изглеждат, не бих казал разточителни или луксозни, но по-красиви от нашите офиси в съветски стил в Брюксел!

Всички тези усилия за изграждане на доверие ни се отплатиха в моменти на нужда, в моменти на криза. За съжаление ние изживяхме такива моменти. Сред тях се открояват кризата с еврото и положението в Украйна. Няколко думи за ролята на Европейския съвет във всяка от тези ситуации.

Истина е, че личното участие на националните ръководители в Европа беше много видимо в хода на финансовата и икономическата криза — особено през периода 2010—2012 г. Това се дължеше на две очевидни причини.

Първо, ставаше дума за много пари. Кризата с държавния дълг, както и предхождащата я банкова криза, изискваха да се използват парите на данъкоплатците. Общият бюджет на ЕС е относително малък (приблизително един процент от БВП), така че институциите на Съюза не можеха да предприемат решителни действия самостоятелно. Държавите членки трябваше да се намесят. А сумите бяха толкова големи, че в повечето държави решението можеше да се взема единствено на най-високо политическо равнище... във всички Палацо Киджи и всички дворци Квиринал в целия ни Съюз... Необходимостта от национални средства, а следователно и от участие на националните ръководители и националните парламенти, беше просто факт.

Втората причина: в периоди на криза границите на институциите, изградени върху възложени компетенции, се достигат много бързо. Съюзът може да действа единствено в области, за които правителствата съвместно са му възложили мандат. Когато обаче навлезем в непозната територия и трябва да се определят нови правила, Европейският съвет се намира в добра позиция, за да изиграе ролята си.

Въпреки че бяхме принудени да използваме тази „междуправителствена“ пътека, цялата свършена от нас работа всъщност доведе до по-силни централни институции. На Комисията бяха предоставени вероятно безпрецедентни правомощия да контролира бюджетите и икономическите политики (констатираме го тези седмици...). Парламентът стана по-влиятелен. В началото на тази седмица Европейската централна банка започна надзора над всички банки от еврозоната. Естествено тези промени в компетентностите изискват предварителното съгласие на участващите държави.

Така стигаме до ролята на Европейския съвет в областта на външните работи. Докато през първите две-три години основният въпрос беше икономическата криза, през последната година нашето политическо внимание се насочи в по-голяма степен към света около нас. И най-вече към Украйна. По очевидни причини.

Кризата в Украйна беше и продължава да бъде най-сериозната заплаха за европейската сигурност след края на Студената война. Нахлуването в Крим през месец март тази година беше повратен момент. Разбира се, преди това в Украйна имаше важни събития и все още има, но това беше решителният обрат. Когато нарушаваш границите, поставяш на изпитание мира.

В началото на март свиках извънредно заседание за положението в Украйна. (Това беше едва втората среща на върха в областта на външните работи; първата се състоя преди три години по повод на Либия и беше също много важна.)

На срещата за Украйна, след Крим, Европейският съвет определи какъв ще бъде отговорът на Съюза. По отношение на Украйна — политическа подкрепа, заедно със споразумението за асоцииране, и подкрепа за реформи. По отношение на Русия — санкции на три етапа, за да я накараме да промени поведението си. Оттогава следваме този двоен подход.

На практика Европейският съвет не се занимава толкова често с външните работи. През повечето време повечето президенти и министър-председатели оставят тази дейност на своите външни министри (също както в нормални периоди предпочитат да оставят финансовите въпроси на своите министри на финансите!). Когато обаче въпросите станат наистина политически, когато става дума за стабилността на континента, за енергийна зависимост, за налагане на санкции на Русия и в замяна за потенциално засягане на нашите икономики, всички национални ръководители искат лично да участват и всички те участваха през цялото време. Няма съмнение, че при моя приемник Доналд Туск участието на всички ръководители по въпроса за Украйна ще продължи толкова дълго, колкото е необходимо. Неотдавнашната енергийна договореност за зимата беше положителна стъпка. Признаването от Русия на т.нар. избори в Донбас обаче изпраща много отрицателен сигнал.

Моят опит ясно показва, че когато е налице натиск, Европейският съвет може да действа. Когато наистина трябва да действаме, можем да постигнем съгласие с 28 ръководители и 28 държави. Не е лесно, но е възможно. Днес моят въпрос е как да се запази този капацитет за действие за Европа, когато няма непосредствена криза, нито външен натиск. Това ще бъде много по-трудно.

При всички случаи това ще зависи от Европейската комисия и нейната инициативност, както и, независимо от различните мнения, от способността на Франция и Германия, заедно с другите държави, да намерят общи решения. Разбира се, това са само две от 28-те държави, но те наистина представляват два начина на политическо и икономическо мислене в рамките на Съюза и ако те не се споразумеят за обща посока, нещата много се усложняват.

Тяхното споразумение не е достатъчно, но често е необходимо условие. Във всеки случай, това е моят опит. И аз с удоволствие оставям на моя приемник да докаже, че греша!

Като стана дума за Германия и Франция.....да не забравяме Италия и останалите, нека да спомена и Обединеното кралство, което също присъства, представлявано от Питър Манделсън. През следващите пет години това ще бъде едно от ключовите предизвикателства. Ние трябва да направим всичко, което е по силите ни, за да съхраним единството на Съюза. „По-добре заедно!“

Моето впечатление е, че другите държави членки са готови да слушат, да говорят, да преговарят, ако е необходимо, при условие че се зачитат основните ценности и принципи на нашия Съюз.

Позволете ми да направя няколко заключителни бележки в третата и последна част от речта ми.

Като погледнем назад към изминалите години и разочароващото икономическо положение, е ясно, че „Европа“ не стана популярна по време на кризата, точно обратното. Ето защо следващите пет години са толкова важни.

Съществува обаче и криза в политиките като цяло, на всички равнища. Налице е дори едно общо безпокойство, след финансовата криза, по повод начина, по който работят нашите икономики, разпределянето на богатствата, на данъчната тежест, увеличаването на неравенствата..... Да не говорим за страха от глобализацията, миграцията, актовете на насилие от страна на фанатици. Разбира се с уговорката, че в редица държави се появиха популистки партии години преди началото на финансовата криза и кризата с еврото. Ние трябва да водим всеки ден битки, за да „превърнем страха в надежда“.

Със сигурност съществува и конкретно европейско измерение на този проблем. Но според мен не става дума само за институциите и изборите. По-същественото е, че си струва да разгледаме въпроса как хората виждат Съюза и какво е отношението им към него. По какъв начин го възприемат. Бих искал в заключение да се спра на този въпрос.

Ще започна с една тъжна бележка. Изглежда хората днес виждат в Европа причината да се чувстват безсилни и обезправени, при положение че нашият Съюз беше изграден, за да ги направи по-силни и да им даде възможност отново да градят своята собствена история.

Един от начините за по-добро разбиране на това обществено разочарование, както казах през май в речта си в Аахен, когато получих наградата „Карл Велики“, е да видим какъв е начинът, по който хората възприемат нашия Съюз — преди всичко като пространство, а не толкова като място. Пространството и мястото наистина не са едно и също нещо. Мястото осигурява защита, стабилност и принадлежност. То е също и дом — там, където хората се чувстват у дома. От своя страна, пространството дава възможност за движение и открива възможности. При него става дума за посока, скорост и време. Като човешки същества ние се нуждаем и от двете.

Пространство, в което да летим, и място, което да е нашето гнездо. Ние сме много просто скроени същества!

В идеята за Европа ние винаги сме поставяли акцента върху пространството. Помислете върху това. От самото начало обичайните действия бяха да се премахнат границите — за стоки, работници, инвестиции; да се позволи движението на хората и предприятията, поемането на инициативи, оползотворяването на възможности. Дори днес в различни области — от енергетика през телекомуникации до цифрова икономика — ние мислим за отваряне на граници, за създаване на голямо общо пространство.

Ала така и не видяхме Европа като дом, като убежище, и днес плащаме цената за това. В продължение на десетилетия този модел функционираше добре. Отворените граници създадоха огромни възможности — за работа, търговия, обучение зад граница. Последствията от отварянето бяха до голяма степен омекотени от икономическия растеж и изгражданите паралелно социални държави.

През всичките тези години решаващо в разделението на задачите беше, че Европа отваря, а националните правителства закрилят. Никой не е очаквал нещо друго. Нещата обаче се промениха. Глобализацията подложи на натиск социалните държави. Кризата наложи нова роля на институциите на Европейския съюз.

В резултат на това настъпи драматична и рязка промяна: докато десетилетия наред Европа бе свързвана с отваряне, освобождаване, деблокиране, еманципиране и оправомощаване, внезапно тя започна да бъде възприемана като намесваща се, съдеща, предписваща, диктуваща, коригираща, дори наказваща... Европа, големият двигател на възможности, днес се възприема от мнозина като нежелан „натрапник“, закрилникът на свободата и пространството се разглежда като заплаха за закрилата и мястото.

Нужно е да намерим правилния баланс. От решаващо значение е Съюзът да бъде и закрилник. Неотложно е да направим така, че Съюзът да се възприема не само като благоприятстващ предприятията, но и работещите, не само хората в движение, но и избралите да градят живота си на едно място, не само притежаващите дипломи и говорещите чужди езици, а всички граждани; хората не бива да се възприемат само като потребители, на които им допада да купуват продукти на ниска цена и да имат богат избор, но и като трудещи се, които могат да припознаят другия като съперник за своите работни места.

Как да постигнем този баланс? Когато става дума за закрила, хората очакват от Европейския съюз две неща.

Първо, очаква се Съюзът да се намесва при проблеми, които очевидно надхвърлят възможностите на отделните държави. Що се отнася до свързаните с глобализацията и трансграничните въпроси, хората наистина искат Европа да защитава интересите им и да ги предпазва от заплахи. Второ, хората очакват Съюзът да не се намесва там, където националните власти могат да се справят най-добре. Наистина, има и други случаи, когато точно поради мащаба си Съюзът трябва да действа внимателно. Да не се намесва, а да зачита обичайните места на закрила и принадлежност — от националния избор на система за социална сигурност през регионалните традиции и идентичност, чак до местното производство на сирене.

От тази гледна точка посланието на гражданите към Съюза е ясно. „*Съюзът трябва да бъде по-силен отвън, по-грижовен отвътре.*“ Според мен това е едно от основните предизвикателства, което предстои да преодолеем, за да се възстанови доверието на хората в нашия Съюз. И аз дълбоко вярвам, че новият ръководен екип директно ще се заеме с тази важна отговорност. Благодаря Ви. *Grazie.*
